

**”Man kan bli
utpressad även
om det kändes
okej från början”**

En rapport om barns egenproducerade material

**ECPAT Sverige
2019**

Innehåll

Förord	3
Rapporten i korthet	4
Så gjorde vi	6
Bakgrund	7
Livet på nätet	7
Sexualiserade bilder som barn tar på sig själva	8
Varför nakenbilder?	10
Analys	12
Så ser bilderna ut – egenproducerat material i ECPAT Hotline	12
Konsekvenser	17
Psykologiska	17
Juridiska	20
Tips och råd	23
Statistik ECPAT Hotline 2018	24
Referenser	27

Illustratör

Emma Malmebo

ECPAT Sverige, april 2019

info@ecpat.se

www.ecpat.se

www.ecpathotline.se

ECPAT Sverige

ECPAT Sverige är en barnrättsorganisation som arbetar för en värld fri från sexuell exploatering av barn. ECPAT arbetar med påverkan, information, programverksamhet och samverkan med myndigheter och näringsliv där det gör störst skillnad. ECPAT Sverige ingår i ett globalt ECPAT-nätverk med 109 organisationer i 96 länder.

@ECPATSverige

Förord

För barn och unga är livet på nätet en del av vardagen. På nätet får mycket positivt plats, här finns spel, musik, communities, information, medier, vänner och relationer. Idag spenderar så gott som alla barn egen tid med mobil, surfplatta och dator, och i de allra flesta fall händer inget allvarligt. Men - precis som i livet utanför nätet - förekommer också övergrepp, hot och trakasserier.

Allt oftare handlar tipsen vi får in i ECPAT Hotline om bilder och filmer på barn och unga som de har producerat själva. Ämnet väcker många frågor hos både barn och vuxna. Varför väljer ett barn att frivilligt fota sig naken och skicka bilden till någon annan? Är det verkligen frivilligt? Hur vanligt är det, och vad är det egentligen på fotona och filmerna? Vilka konsekvenser får det för barnet, och för den som delat bilden?

I samband med den här rapporten har vi - utöver att analysera bilder och filmer - pratat med barn och unga om varför nakenbilder och sexualiserade bilder tas och om vilka strategier de själva har på nätet. De flesta unga kan se fördelar med att dela nakenbilder, till exempel med en partner som bor långt bort eller för att känna sig fin och bekräftad. Det handlar också om tillit, att visa bilder och att få. En flicka som går i gymnasiet säger att "ifall man är i ett förhållande, kanske relationen blir starkare." Flera unga pratar om att känna sig nöjd med sin kropp. "Man behöver ju inte skicka en bild, man kan ju bara ta en bild och känna sig nöjd, jag trivs med min kropp. Det kan också handla om att spara en fin upplevelse. En pojke förklarar: "ja för att spara momentet, känslan".

Men unga ser också risker, att bilderna sprids och att de tappar kontrollen: "man kanske skickar något och sen inte vill att den personen ska ha det senare." En annan ung person säger: "Man kan bli utpressad. Även om det kändes okej från början".

Det är tydligt i våra möten med barn och unga att nakenbilder är en del av deras liv. Att ta och skicka bilder, men också att få bilder på andras könsorgan, många gånger ofrivilligt. Flera beskriver hur de varje vecka - eller till och med varje dag - får nakna eller sexualiserade bilder från okända människor, ibland med tjat om att skicka egna bilder. De flesta vi har pratat med beskriver att de blockerar personerna, men att de inte pratar med någon vuxen. En pojke i högstadiet förklarar: "Om du inte mår dåligt över det är det ingen big deal".

ECPAT får ofta frågan om hur man kan skydda sitt barn på nätet. Vi brukar svara att det inte handlar om att begränsa eller förbjuda, istället måste vi vuxna prata med barnet om vilka strategier hen kan ha för att hantera olika situationer som kan uppstå. Barn och unga som vi har träffat beskriver att det kan vara svårt att prata med sina föräldrar om det här. Ungdomarna har också många tankar kring skuld. En flicka resonerar: "Om du skickar en bild på din kropp. Ja på ett sätt ger du bort bilden, men det är ju fortfarande din kropp". Skuldtankarna kan leda till att barnet inte berättar alls: "Man har ju redan ångest... om föräldrarna tjuatar på, då är det bättre att inte säga något".

Det viktigaste du som vuxen kan göra är att lyssna till punkt. Var barnets väg ut ur en problematisk situation. Eller som en pojke beskriver det: "Det skulle vara skönt om de agerar lugnt och inte blir arga eller upprörda".

Tack till alla barn och unga som så generöst har delat med sig. Er kunskap är ovärderlig!

Anna Karin Hildingson Boqvist
Generalsekreterare

Rapporten i korthet

Om ECPAT Hotline

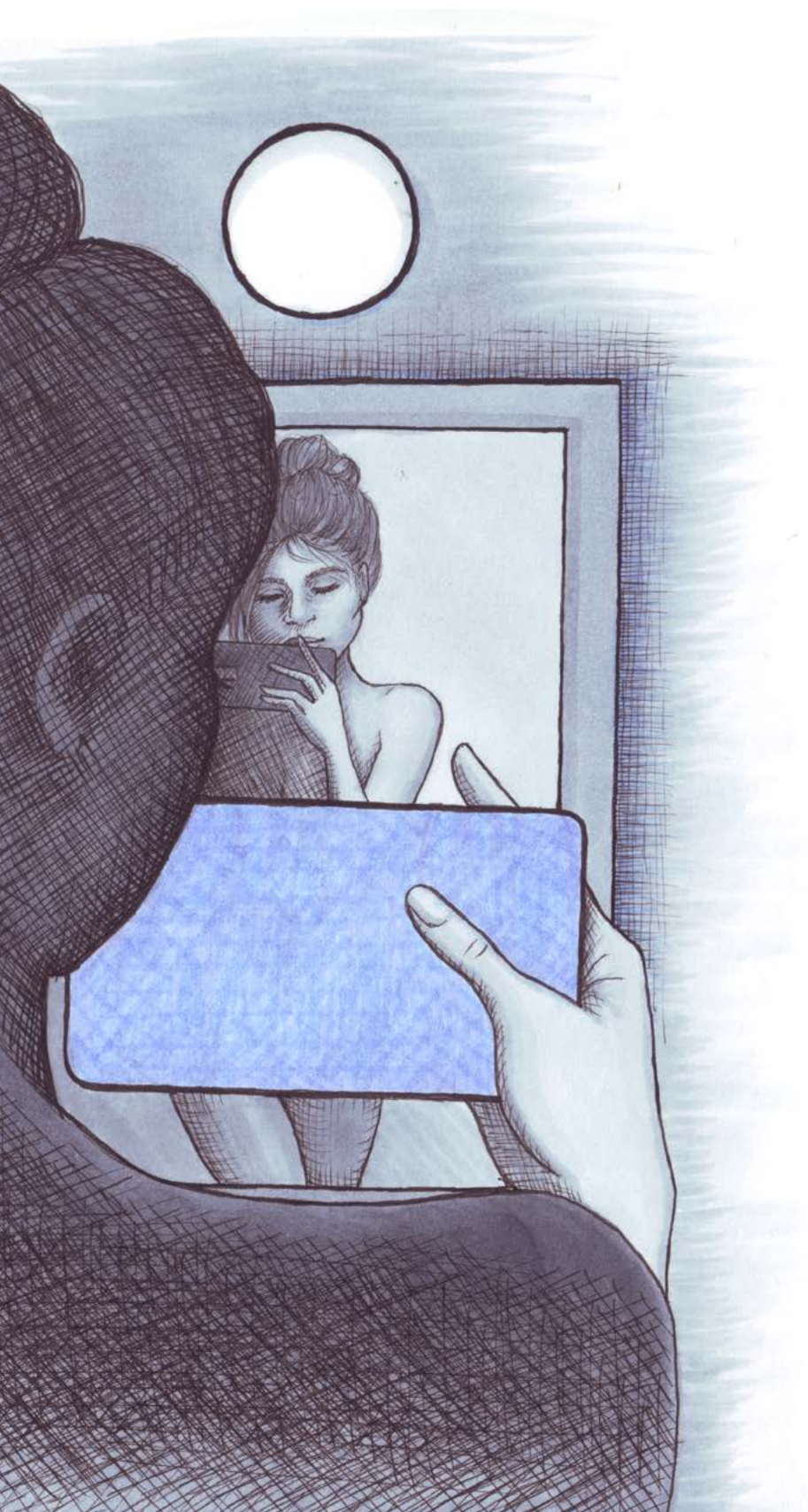
ECPAT arbetar mot sexuell exploatering av barn. Det gör vi på flera sätt, bland annat genom ECPAT Hotline, en webbaserad anmälningssida dit allmänheten anonymt kan tipsa om misstänkt sexuell exploatering av barn. ECPAT Hotline granskar alla tips och i relevanta fall skickas de vidare till svensk polis, hotline i annat land och till Interpol. Syftet är att det ska leda till en brottsutredning och att kränkande bilder tas ned. 2018 hanterade vi 5 383 tips.

Egenproducerat material allt vanligare

Allt oftare handlar tipsen i ECPAT Hotline om bilder och filmer som barn och unga har tagit på sig själva, frivilligt eller inte. Att unga tar och skickar bilder på sig själva är ingen nyhet, men vi ser nu mer och mer av så kallat egenproducerat material som sprids utan samtycke, och även publiceras på sidor där det finns förövare.

Eftersom vi ser ett behov av ökad kunskap kring egenproducerat material har vi i årets rapport tittat närmare på detta. Vi har sammanställt den kunskap som finns och kompletterat med en unik analys av 300 bilder och filmer som barn själva har producerat, tips som vi fått in under en månads tid. Vi har även samtalat med barn och unga om varför sexualiserade bilder tas och om vilka strategier de har på nätet.

På de 300 bilder och filmer med egenproducerat material som vi har analyserat finns både flickor och pojkar, i alla åldrar. Allra vanligast är en mer eller mindre avklädd tonårstjej som står framför en spegel, antingen i sitt eget rum eller i ett badrum, med en mobiltelefon i handen som hon fotar med.

Varför tar barn nakenbilder?

När vuxna tänker på nakenbilder producerade av barn och unga är det ofta reflexmässigt i en negativ kontext. Riktigt så enkelt är det inte i verkligheten.

Bilder som tagits frivilligt och som inte sprids behöver inte leda till negativa konsekvenser. Många unga vittnar tvärtom om det motsatta; att egenproducerat material ger fördelar, för självförtroendet eller i relationer. Att ta och skicka avklädda bilder är för många ett naturligt sätt att kommunicera.

Allt egenproducerat material framställs dock inte frivilligt utan det förekommer även hot, utpressning och tvång. Hotet kan utföras av någon som barnet eller den unga känner eller av en person som hen enbart träffat på nätet.

När det går fel

Även en bild som tagits frivilligt kan få negativa konsekvenser om den sprids vidare utan samtycke och bortom kontroll. Förutom att kränka barnet kan den användas som utpressning och hamna på sidor där förövare finns. Den som spridit filmen kan också ha begått ett brott.

Forskning visar att barn kan oroas även om bilden eller filmen aldrig spridits, och än värre om spridningen är ett faktum. Hen kan känna skam, skuld, ångest och rädsla för vad som ska hända med bilden, och i vissa fall för att föräldrarna ska få reda på vad som hänt. En annan stark känsla är maktlöshet, då spridningen är bortom barnets kontroll.

Det är mycket svårt att försäkra sig om att en bild eller film som spridits på nätet är borttagen överallt, vilket gör att kränkningen aldrig får ett självklart avslut. Barn och unga som utsätts drabbas mycket hårt – ibland med livslånga konsekvenser som följd.

TIPS OCH RÅD

I rapporten har vi samlat konkreta tips om hur du som vuxen kan prata med barn och unga om olika situationer som kan uppstå och vad man kan göra om något redan har hänt. ECPATs och barnens viktigaste råd är:

- Skaffa kunskap om barnets liv på nätet och döm inte
- Förbjud inte eller hota med att barnet inte får använda nätet
- Prata på barnets villkor och lyssna till punkt

OM NÅGOT REDAN HAR HÄNT:

- **Avlasta barnet från skammen** - det är aldrig barnets fel.
- **Anmäl olämpligt innehåll** - så att materialet kan tas ned
- **Polisanmäl vid misstanke om brott** - så att brottet kan utredas
- **Tipsa ECPAT Hotline:** www.ecpathotline.se

Workshops med barn och unga

Barnets rättigheter är utgångspunkten för allt arbete ECPAT gör och därför är barnets röst och erfarenhet en central del i denna rapport. Den viktigaste källan till information om ungas användande av nätet är barn och unga själva eftersom de är experter på sitt eget liv och sin vardag. Barn har viktig information och kunskap om egenproducerat material som vi som vuxna måste lyssna på och ta med oss när vi föreslår åtgärder för en förbättrad situation för barn.

I den här rapporten har vi valt att genomföra samtal med barn på högstadiet och gymnasiet. Vi har träffat 37 barn på skolor i storstad. Barnen har velat dela med sig av sin kunskap om egenproducerat material till oss vuxna och andra barn. ECPAT har samtalat med barnen vid ett tillfälle i grupp. I samtalen har vi ställt öppna frågor och, när det har varit möjligt, har barnen fått styra de frågor som de velat fördjupa samtalet kring. Grupperna har varit indelade utifrån kön, förutom vid ett tillfälle då vi träffade en grupp med både tjejer och killar som går första året på gymnasiet. Barnen har varit i åldrarna 11 till 16 år. De har innan samtalen fått ta del av fullständig information om sitt frivilliga deltagande, hur deras röster kommer att spridas och skolan har ansvarat för kontakten med föräldrarna och inhämtning av samtycke. Vi har spelat in samtalen med barnen, transkriberat materialet och gjort barnrättsliga analyser av barnens berättelser där vi har hämtat stöd i tidigare forskning.

Citaten i rapporten har valts ut för att de lyfter fram och illustrerar olika aspekter av positiva och

negativa konsekvenser av att ta och sprida egenproducerat material.

Den kvalitativa metod som ECPAT använt sig av innebär att det inte går att säga att barnens röster är representativa för barn i allmänhet utan de representerar den kunskap och de erfarenheter som just dessa 37 barn har delat med sig av.

I rapporten använder vi omväxlande begreppen "barn" och "unga" för att följa barnens egen terminologi men åsyftar alltid just barn, dvs. personer under 18 år.

Analys i ECPAT Hotline

För att få en bättre bild av hur barn och ungas egenproducerade bilder och filmer ser ut har vi granskat 300 bilder och filmer som inkommit till ECPAT hotline under en månads tid. Granskningen berättar om just dessa 300 bilder, och inte om egenproducerat material i stort. De bilder vi ser är sådana som spridits och laddats upp på internet. Materialet har kategoriserats efter följande parametrar:

- Antal barn på bilden eller i filmen
- Ålder
- Kön (flicka, pojke eller båda)
- Typ av handling: *avklädda bilder*, *sexuell handling ensam* eller *sexuell handling med annan*.

Analysen och beskrivningen av det material vi granskade finns i avsnittet *Analys*.

Bakgrund

Livet på nätet

Nätet är en fantastisk plats där mycket positivt inryms. För barn och unga betyder internet spel, musik, communities, information och film, men kanske framförallt en plats där man umgås med både nya och gamla vänner. Vår syn på vad internet är utvecklas snabbt. I stort sett alla svenska barn och unga använder sig av internet dagligen och många har en egen mobil. Barn är inte bara konsumenter utan också kreativa producenter på internet. I de workshops vi hade med barn och unga i samband med den här rapporten berättade barnen att de ofta kommunicerar med bilder istället för ord, "om någon frågar vad man gör kan man svara med en bild istället för att skriva" (pojke, årskurs 7). Enligt studien *Svenskarna och internet 2018*¹ skapar vartannat internetanvändande barn eget innehåll från tvåårsåldern. I tioårsåldern är den siffran uppe på 60%. Då besöker mer än hälften också sociala medier, trots att dessa i regel har högre åldersgränser. Vid sju års ålder börjar 39% av internetanvändande barn skicka bilder.

Som vuxen är det inte alltid enkelt att förstå eller förhålla sig till att barn och unga i regel inte skiljer på livet offline och online. Livet online är sammantvinnat med det som händer offline, vilket gör att relationerna på nätet är lika viktiga och verkliga. För att förstå barnets verklighet måste vi vuxna inhämta kunskap kontinuerligt och det gör vi bäst genom att prata med experterna – barnen själva. Det är viktigt att samtala tidigt med barnet om

olika situationer som kan uppstå på nätet, som hot, trakasserier och övergrepp. Att sexuella bilder på barn sprids blir allt vanligare och det kan få livslånga konsekvenser, både psykiskt och fysiskt för barnet. Brotten kan även påverka hela familjen och omgivningen under en lång tid framöver. Barnen i våra workshops pratade om att nakenbilder på Snapchat kom in i deras liv i mellanstadiet och att det är en del av den dagliga online-miljön.

"Jag tror också att de inte fattar det här med nakenbilder, då de inte hade snapchat och det är inte riktigt samma grej... jag tror att när vi blir föräldrar så kommer vi ha en större förståelse. Dom förstår inte riktigt det här med sociala stigman"

Flicka, gymnasiet.

1. Internetstiftelsen i Sverige, 2018.

Sexualiserade bilder som barn tar på sig själva

Bilder och filmer som kränker ett barn sexuellt kan produceras med olika syften och se mycket olika ut. Det kan handla om en förövare som dokumenterar de övergrepp hen begår mot ett eller flera barn eller om hemma- eller studioproducerade skildringar av sexuell posering av barn. Det kan också vara bilder eller filmer som barn eller unga själva tagit. Just bilder och filmer som barn och unga producerat själva utgör en allt större del av de tips som inkommer till ECPAT Hotline.

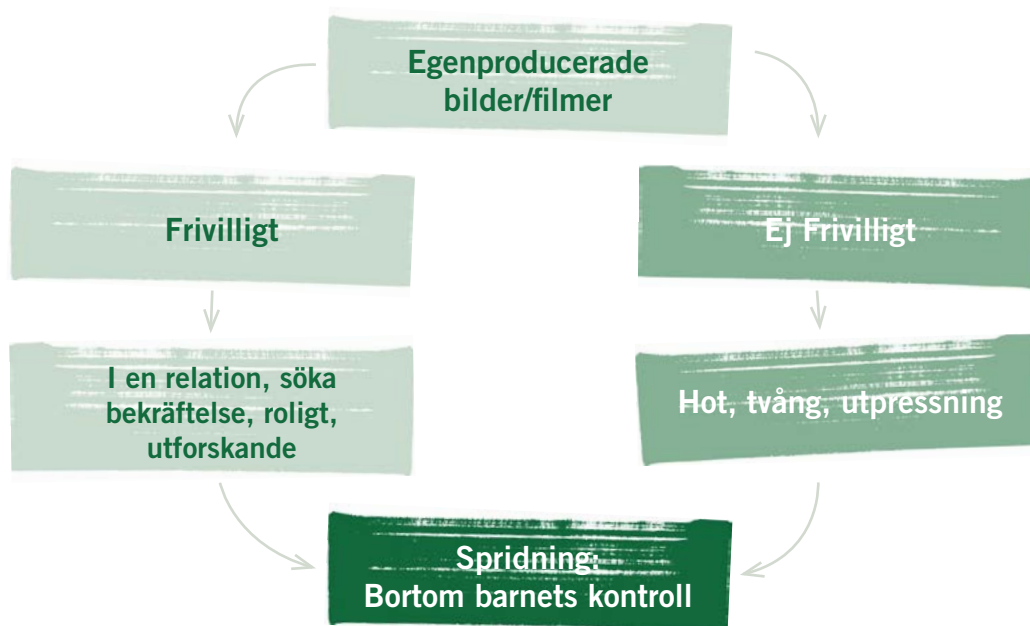
Det är nästan alltid omöjligt att bedöma om en bild är tagen frivilligt eller under hot och utpressning utifrån bara visuell granskning. När vi får tips om materialet till ECPAT Hotline har det oavsett vilket redan blivit ett problem, eftersom bilden eller filmen har laddats upp på nätet och spridits.

”Egenproducerat material”

I engelska texter används ofta begreppet “self-generated exploitation material”. Vi använder här termen “egenproducerat material” men terminologin behöver diskuteras. Begreppet egenproducerat antyder barnets delaktighet och aktiva roll, vilket kan fungera för sådant som är

producerat och eventuellt delat på eget initiativ och när det är en positiv handling för barn och unga. Om bilden eller filmen däremot är producerad genom hot, tvång eller utpressning är det sexuell exploatering och ett brott. Här bör man ha i åtanke att även om barnet frivilligt tar en nakenbild så blir det sexuell exploatering när bilden delas utan samtycke, och att barnet kan komma att ångra sig.

Den gemensamma nämnaren för det material vi kallar egenproducerat är att barnet självt har producerat materialet, frivilligt med samtycke, via övertalning eller genom hot och tvång. Så länge det produceras med samtycke behöver det inte vara ett problem, men risken finns alltid att det kort därefter - eller efter en längre tid - hamnar fel och sedan sprids utanför barnets kontroll. Bilder och filmer som producerats med samtycke kan bli djupt kränkande, när de tillgängliggörs för mottagare andra än den/de avsedda. Även en bild som en gång delats med samtycke kan bli kränkande senare om barnet ändrar sig. Ansvar ligger alltid på den som sprider materialet, som också blir illegalt när det är ett barn som skildras (se mer i kapitlet om juridiska konsekvenser).

Figuren ovan visar hur skiftande bakgrund egenproducerat material kan ha. En grov första indelning är att skilja mellan material som produceras frivilligt på barnets eget initiativ och sådant som producerats på någon annans initiativ, genom antingen övertalning eller hot/tvång.

Det som börjar som ett frivilligt, positivt sexuellt beteende, kan också övergå till ett riskbeteende med allvarliga följder. Ett barn som skickar avklädda bilder kan hamna i en situation som barnet inte kan kontrollera eller som hen upplever det som omöjlig att ta sig ur, och kan då känna sig tvingad att begå sexuella handlingar mot sin vilja.

"Det är ju väldigt svårt att kontrollera, och det är väl grunden till problemet"

Pojke, åk 1 gymnasiet

När en person genom hot eller tvång förmår barnet att producera bilder eller filmer på sig själv kallas det för "sextortion", eller sexuell utpressning. Utpressaren kan t.ex vara en för barnet okänd

person som kontakter barnet på nätet, eller en tidigare partner. Utpressningen sker ofta i snabba och brutala förlopp, till skillnad mot "grooming" då en förövare över tid bygger förtroende. Fallet Operation Relapse som beskrivs i kapitlet om juridiska konsekvenser är ett typiskt fall med sexuell utpressning.

Den vanligaste typen av egenproducerat material vi kunde se i vår studie i ECPAT Hotline är att barn tar bilder på sig själv, men det kan också involvera andra barn. Det kan röra sig om vänner, eller en eller flera partners. I en workshop vi hade i årskurs 7 framkom till exempel att det var vanligt att dela nakenbilder med andra. De kallar det för att "byta bilder" och det behöver inte ske inom ramen för en relation. En del av barnen uppgav att de får dagliga förfrågningar men att de bara delar bilder med personer de känner och har tillit till.

I den här rapporten har vi tittat närmare på 300 bilder och filmer i ECPAT Hotline, och delat upp det som skildras i det egenproducerade materialet i tre kategorier: avklätt, sexuell handling ensam samt sexuell handling med annan. Det vi kom fram till presenteras i analysen.

Varför nakenbilder?

I studien Project deSHAME² där barn mellan 13 och 17 år i Danmark, Storbritannien och Ungern intervjuades, svarade 40% att internet spelar en viktig roll i barnets förhållande med en partner. 14% svarade att de skickat en nakenbild eller nästan-nakenbild till en pojk- eller flickvän. 11% hade skickat en sådan bild till någon de inte hade ett förhållande med. I en annan dansk studie³ svarade var femte barn i gymnasiet att de skickat en sexuell bild på sig själv någon gång under det senaste året. Nästan var tionde hade delat en sådan bild som skildrade någon annan.

När vuxenvärlden tänker på nakenbilder producerade av unga är det ofta reflexmässigt i en negativ kontext. Riktigt så enkelt är det inte i verkligheten, vilket framkommer både i de workshops vi haft med barn och unga och av tidigare forskning.

Ett exempel på detta är studien Spirto 2015, där barn i Sverige och Storbritannien intervjuades. Där sammanställs barnens egna skäl till att producera och dela nakenbilder:

- Roligt/ ett sätt att flirta på och träffa nya människor
- Ett sätt att utforska sin sexualitet
- Som ett sätt att söka och få bekräftelse
- Att det är socialt accepterat/för att "alla andra gör det"
- Som en del av ett kärleksförhållande, det förväntas
- För att man blivit tillfrågad/tvingad till att skicka en bild

Många av de intervjuade barnen ansåg att det egenproducerade materialet gav dem fördelar, för det egna självförtroendet eller i förhållanden.

Resonemanget bekräftas i våra samtal med barn och unga, där både för- och nackdelar med att ta och sprida bilder nämns. Positiva aspekter som lyfts är att det kan stärka självförtroendet – göra att en känner sig fin eller sexig – och att det kan stärka distansförhållanden, eftersom det går att vara intim även på distans.

"Tillfredsställelse, till personen man skickar till men kanske även till sig själv". Flicka, gymnasiet.

En majoritet av barnen i Spirto-studien beskrev också negativa känslor i samband med delning av materialet, såsom ånger och oro kring vad som händer med bilderna samt känslan av att ha tappat kontrollen. Även detta bekräftas av de barn och unga vi mött. De pratar om att man kan ångra sig när det är för sent, att man kan bli utpressad senare eller att bilderna kan användas i mobbning – och att man kanske inte får så bra självförtroende ändå.

"Man kan ju hamna i en sits man inte vill [vara i]. Om det är någon som skickar [en bild] och så skickar man tillbaka men sen kanske man inte vill fortsätta. Men man kan känna att den personen förväntar sig det. Speciellt om man är i ett förhållande med nån". Flicka, gymnasiet.

Oavsett barnets ursprungliga syfte med bilden så finns det alltid en risk för att den delas vidare utan samtycke. Även något som börjar positivt riskerar att bli negativt när det hamnar utanför barnets kontroll.

"När det väl hamnar på internet så är det permanent, om man vill gå vidare kan det vara svårt att acceptera. Att ta bort något från internet, det går inte". Flicka, gymnasiet.

2. Project deShame 2017.
3. Red Barnet Denmark, 2016.

Jakten på likes

Bekräftelse är en stark drivkraft som finns mer eller mindre hos alla - barn som vuxna. Händelser, kontakter och relationer formar barnets identitet och självkänsla, såväl på som utanför nätet. Livet på sociala medier och jakten på likes påverkar både barn och vuxna. Dock har barn inte en fullt utvecklad förmåga att se konsekvenser, något som gör dem mer känsliga. Med till synes tydliga mått som antal likes, följare och kommentarer får barnet en tidig bekräftelse som är svår att matcha i livet offline. Snabba gensvar på sociala medier ger snabba kickar, vilket i sin tur skapar en vilja av att lägga ut mer och mer bilder. Det gör att barn anpassar sig efter den norm som gäller för bilder i dag, till exempel genom att posera på ett visst sätt eller vara mera avklädd för att få fler likes.⁴ Nästan alla barn som medverkade i våra workshops hade helt öppna konton på sociala media, för att kunna ha så många följare och få så många likes som möjligt.

”Det finns både tjejer och killar som vill ha uppmärksamhet...vissa gör det för uppmärksamhet när dom är lättklädda, och har dåligt självförtroende och vissa för att de är, ja, kåta. /.../ vissa gillar det, typ det är en del av min personlighet. Vissa vill ha bekräftelse, att de har en fin kropp. Ingen bryr sig om de har bh”. Pojke åk. 7.

Ett barns bekräftelsebehov påverkas också av barnets generella psykiska hälsa. Barn och unga som utsatts för övergrepp på nätet har inte sällan varit med om andra svåra händelser. Detta är en grupp av unga som på grund av sin psykiska ohälsa är mer riskbenägna generellt – både på och utanför nätet. Behovet att bli sedd och bekräftad är stort, något som kan leda till en ökad risk för kontakt med okända på nätet och en ökad benägenhet att skicka känsliga bilder.⁵

”

Ungdomars hjärna utvecklas fram till 25-årsåldern. Under ungdomsåren utvecklas hjärnans olika områden inte i takt med varandra och sannolikt som en följd av yttre påverkan t.ex. från kamrater och media samt hormoner ökar känslomheten, impulsiviteten och riskbenägenheten samtidigt som andra områden som står för eftertänksamhet och kontroll släpar efter innan det blir en balans.

- Carl Göran Svedin, professor i Barn- och ungdomspsykiatri.

”

4. Rädda Barnen, 2015.
5. Barnafriid, 2017.

Analys

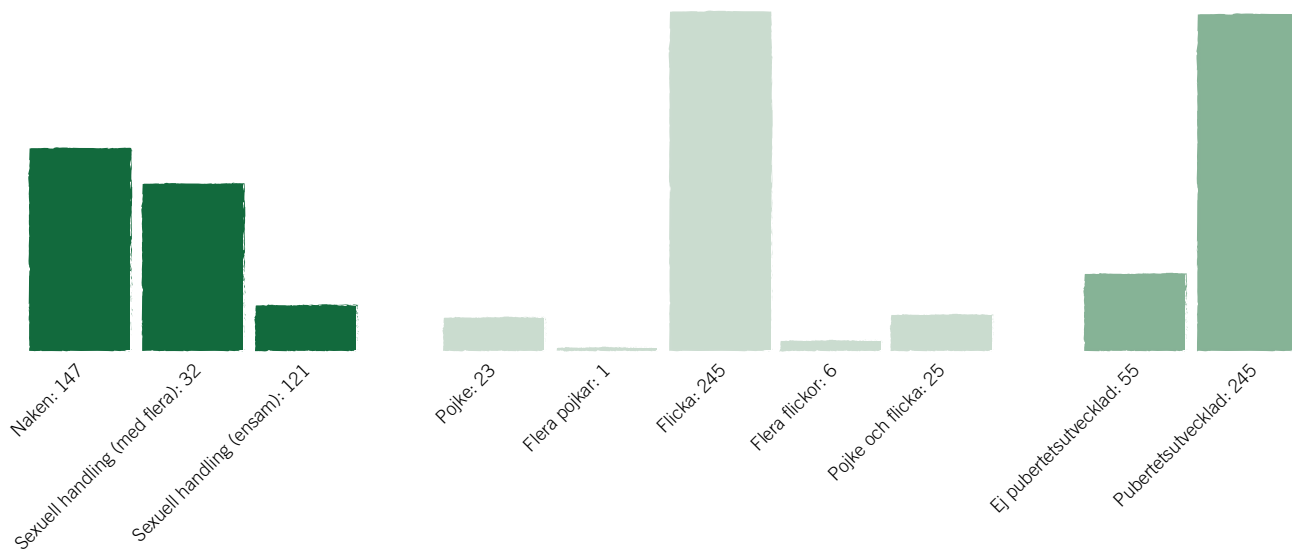
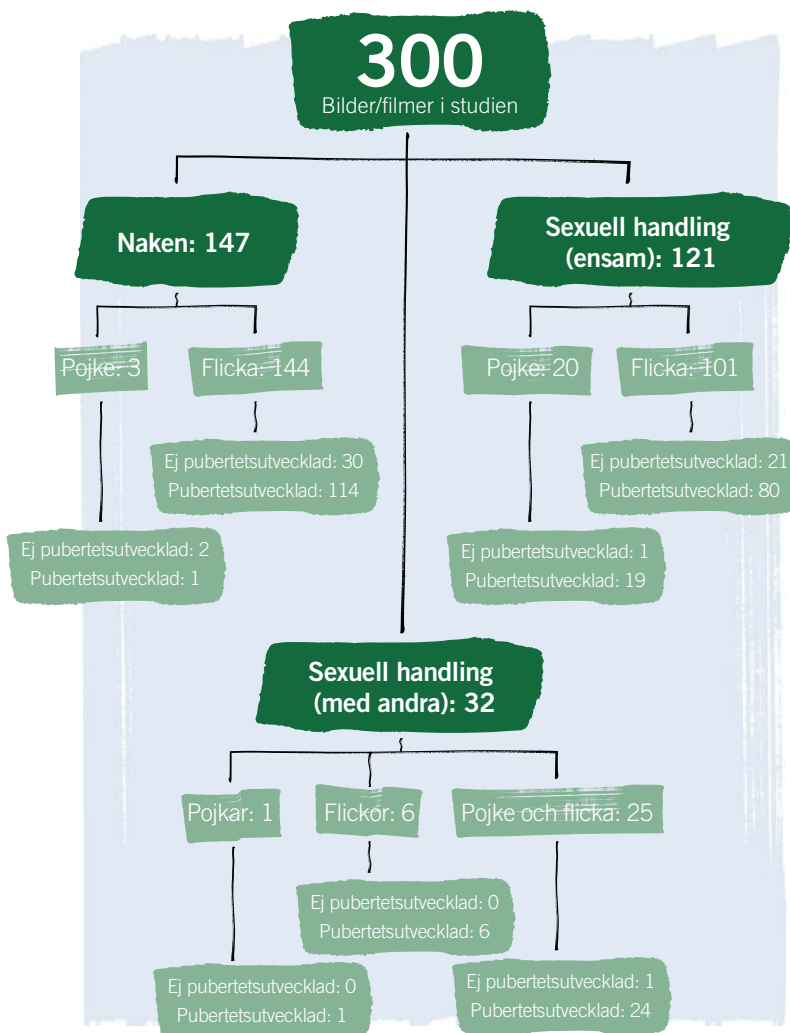
Så ser bilderna ut – materialet i ECPAT Hotline

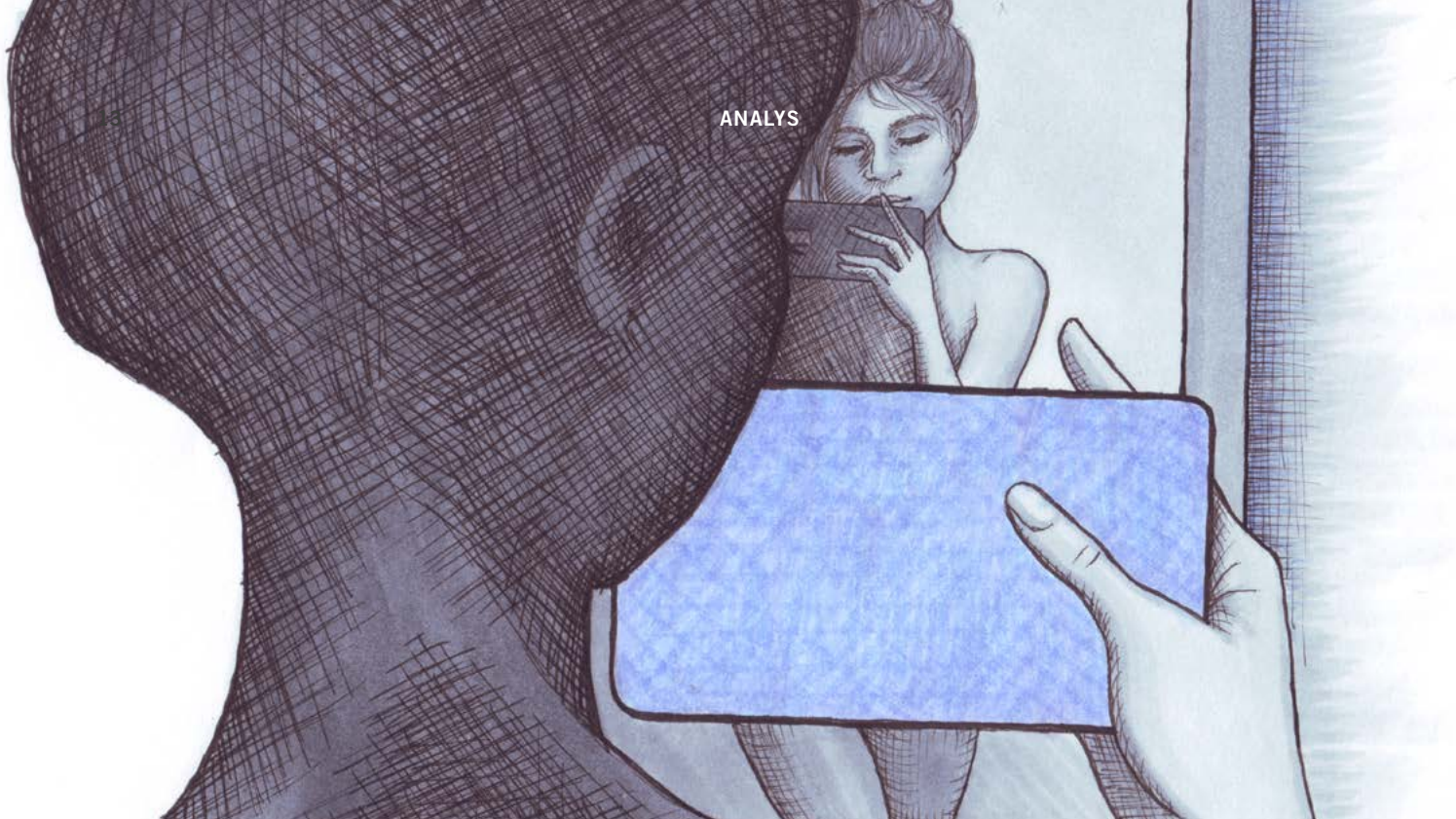
Både polisen, andra hotlines runtom i världen och vi på ECPAT kan se en tydlig ökning över tid när gäller barn och ungas egenproducerade bilder och filmer av naken eller sexuell karaktär. För att få en bättre bild av hur det ser ut har vi granskat 300 bilder och filmer som inkommit till ECPAT Hotline under en månads tid, som vi bedömde var producerade av barnet självt – med eller utan samtycke. Analysen av dessa redovisas i detta kapitel.

Vi kan oftast inte se på en enstaka bild (som är ett ögonblick i ett längre förlopp) om den är tagen frivilligt eller inte. När det gäller filmer kan det vara något lättare att avgöra det då vi i dessa fall får följa ett längre händelseförlopp och kanske kan se både chattkonversationer eller känslouttryck av olika slag.

Bilderna och filmerna kategoriserades enligt följande:

- Antal barn på bilden eller i filmen
- Ålder
- Kön (flicka, pojke eller båda)
- Typ av handling: avklädda bilder, sexuell handling ensam eller sexuell handling med annan.

Avklädda bilder

En majoritet av det egenproducerade material vi granskat utgörs av bilder där barnet självt dokumenterar sig, mer eller mindre naket – oftast med en mobiltelefon. Av de 300 granskade bilderna/filmerna var 147 nakenbilder. Den allra vanligaste bilden är en mer eller mindre avklädd flicka som står framför en spegel, antingen i sitt eget rum eller i ett badrum, med en mobiltelefon i handen som hon fotar med (144 av 147). Flickan är ofta pubertetsutvecklad (114 av 147) men det förekommer förpubertala flickor (30 av 147). Det finns också närbilder på könsorgan, eller bröst i det fall det är en flicka. I 19 fall visar bilden eller filmen två flickor som är nakna, i ett fall är det tre flickor på bilden. Hälften av dessa visar ej pubertetsutvecklade flickor.

Pojkar förekom i tre fall, varav en var pubertetsutvecklad. Dessa avklädda bilder följde samma upplägg som de som producerats av flickor. I de samtal vi hade med barn och unga framkom att det är vanligt att pojkar skickar bilder på sina

könsorgan, så kallade ”dickpics” på sociala medier. De tips vi får in till vår Hotline rör sig sällan om bilder på enbart pojkars könsorgan utan snarare, eller oftare, bilder eller filmer som visar sexuella handlingar såsom onani.

Ett typiskt exempel på avklädda bilder från ECPAT Hotline är en serie med bilder som en pubertetsutvecklad flicka tagit på sig själv naken framför en spegel, i ett badrum. Flickan har tagit en handfull olika bilder där hon poserar lite annorlunda på varje bild. Dessa bilder har varit i omlopp på nätet i många år, och sprids och publiceras fortfarande, ofta på nya webbsidor.

Många bilder och filmer skildrar också ett eller flera barn som chattar med webbkamera, där filmen ses genom mottagarens vy eller där båda sidorna syns bredvid varandra. Ofta handlar det om längre samtal med inslag av att barnet visar sig avklädd. Det är ungefär lika vanligt att chatten sker med ett ensamt barn som att två barn sitter tillsammans.

Sexuella handlingar

En vanlig sexuell handling i det egenproducerade materialet är onani, som utgjorde 121 av de 300 bilderna och filmerna. I analysmaterialet såg vi flest flickor som onanerar (101 av 121), bland annat med hjälp av fingrar eller olika typer av föremål, men även pojkar dokumenterar sin onani (20 av 121). De flesta är pubertetsutvecklade, 80 av 101 flickor och 19 av 20 pojkar.

När det gäller denna typ av egenproducerat material så är bilden eller filmen ibland tagen på nära håll, så nära att enbart könsorganet syns. Detta kan vara en strategi som ibland används för att minska risken för att bli igenkänd och identifierad.

“Man behöver inte visa sitt ansikte, då blir det svårare”. (Flicka, åk 1 gymnasiet)

Det är viktigt att komma ihåg att även bilder som tas helt frivilligt kan komma att få negativa konsekvenser då de kan spridas utan samtycke och bortom kontroll. En flicka lämnade ett tips till vår hotline och berättade att hennes kompis (en pojke) för några år sedan hade onanerat framför webbkamera, uppkopplad mot en tillfällig pojkvän som han enbart kände online. Pojken har ett ovanligt namn,

och nu hade flickan upptäckt att om hon skrev pojkens namn i en sökmotor så utgjorde de tre första sidorna sökträffar länkar till filmen. Pojken, som precis var på väg att flytta hemifrån för att studera på annan ort, var mycket oroad av detta.

ECPAT Hotline tog kontakt med var och en av de webbsidor där filmen laddats upp och fick den nedtagen i de flesta, men inte alla, fall. Det finns inga garantier för att personen som laddade upp filmen inte gör det igen, eller att någon annan hunnit ladda ned filmen och sedan sprider den på nytt.

Poängtävling

En sak vi ser återkommande i ECPAT Hotline är en form av poängtävling, där barn och unga som använder vissa videochattar får poäng för olika handlingar de utför framför webbkameran. De videochattar som används är vanligtvis sådana där användare slumpas ihop med en eller flera andra.

En vanlig poängsättning är denna, som inhämtades den 8 mars 2019. Liknande poängspel har cirkulerat länge och förekommer i en mängd varianter och nya inslag och regler kan snabbt populariseras och spridas.

Poängtävling

LEVEL 1

Smile 5p
Name 5p
Wave 5p
Age 5p

Get at least 15p to continue to next level

LEVEL 2

Show tongue 10p
Where from? 10p
Two fingers 10p
Blow a kiss 10p

Get at least 45p to continue to next level

LEVEL 3

Stand up 20p
Show belly 20p,
Suck a finger 20p
Show cleavage 20p

Get at least 105p to continue to next level

LEVEL 4

Show bra straps 10p
Tell bra size 20p
Show panties 20p

Get at least 145p to continue to next level

LEVEL 5

Take shirt/top off 10p
...and keep it off 15p
Squeeze boobs 25p
Take pants off 10p
...and keep it off 15p

Get at least 220p to continue to next level

LEVEL 6

Show boobs 50p
Show naked ass 50p,
Show pussy 50p
Take bra off 50p

Get at least 370p to continue to next level

LEVEL 7

Play with boobs 50p
Take off panties 50p
Do sexual dance 50p
Close-up pussy 50p

Get at least 520p to continue to next level

LEVEL 8

Rub pussy 100p
Rub in doggy style 100p,
Insert 1 finger 100p
Insert more fingers 50p per finger

Get at least 820p to continue to next level

LEVEL 9

Play with ass 150p
Insert 1 finger 150p
Insert more fingers 100p per finger
Insert fingers/toy in ass and pussy 250p

BONUS LEVEL

Masturbate for five minutes 250p,
Orgasm 250p

Sexuella handlingar med andra

Det förekommer att barn och unga dokumenterar sexuella handlingar som de har tillsammans med en annan person. I vår studie var 32 av 300 sådana bilder eller filmer. Vanligt är att en webbkamera eller mobil placeras så att båda personerna syns i bild, till exempel på en säng, eller så håller en av personerna i kameran och händelserna syns ur dennes perspektiv. I regel är personernas ålder svår att bedöma men de flesta är i övre tonåren alternativt unga vuxna (31 av 32). I tjugofem fall rörde det sig om en pojke och en flicka, i sex fall var det två flickor och i ett fall två pojkar. Det enda ej pubertetsutvecklade paret var en pojke och en flicka.

Sexuell utpressning eller hot?

Som redan nämnts är det svårt att utifrån en enskild bild få en uppfattning om situationen barnet befinner sig i. Många gånger framstår det som att barnet agerar efter egen fri vilja, men det finns också exempel där barnets agerande pekar mot att inspelningen inte sker frivilligt. Känslouttryck såsom gråt, obehag och rädsla är faktorer som gör att det går att misstänka att det hela sker under någon form av tvång eller hot. Precis som vid produktion av annat övergreppsmaterial kan det också vara så att förövaren tvingar barnet att le och se glad ut framför kameran. Detta gör det omöjligt för oss att med säkerhet veta om bilden är frivilligt producerad eller ej. Nedan beskriver vi två exempel på filmer där ett barn begår sexuella handlingar på sig själv framför en webbkamera och där det går att misstänka att handlingarna inte sker frivilligt.

Exempel 1: En flicka, uppskattningsvis 14-16 år gammal, utför olika sexuella handlingar gråtandes. Hon onanerar med olika föremål som hon frågande visar upp för kameran och tycks få godkända eller inte av den hon är uppkopplad med. Filmen är ca 30 minuter lång.

Exempel 2: En flicka, uppskattningsvis 15-18 år gammal, klär av sig framför webbkameran, och ser ledsen och bedrövad ut. Det hela föregås av ett fem minuter långt förlopp där hon chattar med någon. Hon tar en bild av sig själv halvnaken med mobilen, och visar upp den för webbkameran. Ansiktet syns inte på bilden. Hon tar en ny bild, där även ansiktet syns, och gråter när hon visar upp den nya bilden framför webbkameran. Sedan klär hon på sig, och visar upp den nya bilden på nytt. Filmen är 16 minuter lång.

HANDLING EFTER REGI/INSTRUKTIONER

Vissa bilder och filmer ger oss så pass mycket information att det går att följa ett längre händelseförlopp. Det kan vara en konversation i vilken vi ser att en person regisserar ett eller flera barn till att göra saker som personen vill. Ett sådant exempel är en film med två flickor, av filmen att döma omkring sju till nio år gamla. Flickorna befann sig i ett sovrum på en dubbelsäng med en dator med webbkamera vid sidan av sängen. Vi såg förövarens inspelning av scenariot och kunde därför se det hen skrev till flickorna. Flickorna ombads att ta av sig sina kläder, vilket de gjorde. Förövaren försökte sedan regissera ett sexuellt scenario genom att skicka instruktioner till flickorna, som dock inte tycks förstå innebörden eller syftet med dem. De fnissade och hade svårt att följa instruktionerna, något som ledde till att förövaren istället skickade en bild som föreställde det hen ville att flickorna skulle göra. Bilden var av pornografisk natur och föreställde två nakna vuxna personer i en samlagsställning. Flickorna gick fram till datorn och betraktade bilden en stund, för att sedan gå tillbaka till sängen och försöka återskapa den position som de nyss sett på bilden de fick skickad till sig. De lyckades dock inte riktigt och strax därpå avbröts inspelningen.

Konsekvenser

Psykologiska konsekvenser

När bilder tas med samtycke

Egenproducerade bilder och filmer som tagits frivilligt och som inte sprids behöver inte på något sätt leda till negativa konsekvenser. Tvärtom vittnar många barn och unga om det motsatta; att det egenproducerade materialet ger fördelar, för det egna självförtroendet eller i relationer. Mer eller mindre avklädda bilder kan alltså både vara ett naturligt och positivt sätt att kommunicera med exempelvis en partner – och samtidigt öka risken att utsättas för kränkningar och övergrepp.⁶ Oavsett anledning till att ett barn skickar en bild - och även om sannolikheten är relativt liten att något negativt ska hända - så finns alltid en risk att bilden används på ett felaktigt sätt. Forskning visar också att ett barn kan uppleva en oro för spridning, även om bilden eller filmen aldrig har spridits. Barnet kan uppleva att "alla sett" bilden, vilket i sin tur kan leda till att hen inte vill gå ut, träffa kompisar och isolerar sig.⁷

När en bild delas och sprids

I Project deShame-studien svarade 6% att en naken - eller nästan - nakenbild föreställande dem själva hade delats på nätet utan deras samtycke under det senaste året. Hela 41% svarade att de bevittnat en sådan situation. Var fjärde svarade att de sett hur ett annat barn i smyg tagit en bild som på något sätt kränker ett annat barn sexuellt och sedan delat bilden på internet. 10% svarade att de själva gjort det.

I de samtal vi hade med barn och unga inför den här rapporten uttryckte de olika skillnader mellan könen, både om själva delandet och i synen på den som skickar en bild:

"Tjejer kan skicka i en relation. Inte lika många som skickar random. Det är killar som går rakt på sak, addar en, skickar bam." Flicka, gymnasiet.

"Vi får så mycket mer skit, höra hora, slampa. Men om en kille skickar är det coolt. Om en kille får (en bild) på en tjej, då bara: oh my god, jag måste visa alla mina kompisar". Flicka, gymnasiet.

En annan skillnad mellan könen som framkom var att pojkars utsatthet inte uppmärksammas på samma sätt som flickors. Ur ett barnrättsligt perspektiv har naturligtvis pojkar samma rättigheter som flickor att inte kränkas sexuellt. En pojke som frivilligt skickar en nakenbild kan - liksom en flicka - senare komma att ångra sig. Och blir bilden spridd riskerar han att bli sexuellt kränkt.

"Sen när det gäller utpressning så i mer onormala fall så finns det också att man som tjej utpressar killen att skicka genom att påstå att 'du är inte en man eller du är inte maskulin om du inte skickar till mig, när jag påbörjat denna intima stund' (...). Eller om man blir erbjuden sex så ska man tacka ja vare sig man vill eller inte. Det talas inte så mycket om det i media /.../ man har inte samma fokus på killar". Pojke, gymnasiet åk. 1.

Som vi poängterat flera gånger i denna rapport, oavsett barnets ursprungliga syfte med bilden eller filmen så finns det alltid en risk att den delas vidare utan samtycke. Och även om många barn ser mer eller mindre avklädda bilder som något positivt, så finns också negativa känslor i samband med delandet av bilderna. Känslor kan vara ånger och oro kring vad som händer med bilden samt av att ha tappat kontrollen.⁸

6. Spirto, 2015.

7. Barnafriid och Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2017.

8. Project deShame 2017

Vid utpressning och hot

Egenproducerat material framställs inte alltid på frivillig väg utan kan också produceras genom hot, utpressning eller tvång. Hotet eller tvångs- utövningen kan utföras av någon som barnet känner, till exempel en partner. Det kan också vara en person som barnet enbart träffat på nätet. I

Project deShame-studien tittade man också på barnens erfarenheter av övertalning och hot i samband med egenproducerade bilder. Vart tionde barn hade utsatts för påtryckningar och tjat av pojke- eller flickvän att dela nakenbilder under det senaste året. 6% hade råkat ut för att någon använt sexualiserade bilder av dem för hot eller utpressning.

”Det kan också vara känslomässig manipulering som leder till att man skickar saker, eller bli tvingad att skicka saker... det kan vara ett förhållande, och att ens partner tjuvar eller frågar efter såna bilder, fast man inte vill så känner man liksom att man måste göra sånt bara för att man är i ett förhållande...det är normen. Och då kan man själv hamna i den situationen att man gör sig skyldig att skicka bilder...och då...det ena leder till det andra”. Pojke, åk 1 gymnasiet.

När en vuxen tar kontakt med barn i syfte att exploatera barnet sexuellt talas det ofta om en groomingprocess, i vilken förövaren kan lägga mycket tid på att etablera kontakt. Men processen kan också gå mycket snabbt i de fall då förövaren inte väljer att etablera sig som en vän eller potentiell partner, utan istället levererar ett hot för att utpressa barnet. Ett vanligt tillvägagångssätt är att en förövare skickar ett hot till ett barn och kräver bilder eller filmer på barnet med sexuellt innehåll. Hotet kan exempelvis bestå i att förövaren påstår att denne ska skada ett husdjur, ett syskon, en förälder eller kompis. Om förövaren redan har tillgång till en känslig bild på barnet kan denna användas som ett hot – det vill säga ett hot om att sprida bilden på nätet om inte fler bilder skickas. Förövare kontakter vanligtvis barnet via sociala media eller meddelandetjänster, men det kan också ske via e-post, dejtingsidor och spel med chattfunktion. Det är inte ovanligt att barnet kontaktas på mer än

en plattform. Barnet som utsätts för utpressningen kan känna sig helt i förövarens våld, med en rädsla för både nästa kontakt och för att hotet ska verkställas. Skamkänslor och rädsla gör att få anmäler eller berättar.

Kan vem som helst utpressas till att skicka bilder?

Det är viktigt att understryka att vem som helst kan drabbas av hot och utpressning om att skicka bilder. Dock visar studier att risken att utsättas för denna typ av brott är större för vissa barn än för andra.

En rapport från Barnafriid⁹ visar att faktorer såsom relationen till föräldrarna under uppväxten och barnets psykiska hälsa kan ha betydelse för risken att utsättas för sexuella övergrepp på nätet. I studien framkommer att de barn som hade kontaktats av en annan person i ett sexuellt syfte hade sämre anknytning till sina föräldrar än vad kontrollgruppen hade. De kontaktade barnen hade också en betydligt sämre självkänsla och uppvisade sämre psykisk hälsa generellt.

Barn med intellektuella funktionsnedsättningar är en annan grupp som befinner sig i en särskild riskzon på nätet. Statens medieråd genomförde 2018 en kvantitativ studie av medieanvändningen hos barn och unga med intellektuella funktionsnedsättningar¹⁰. Studien visar bland annat att barn med intellektuella funktionsnedsättningar använder sociala medier i en betydligt mindre utsträckning än genomsnittet. De är vidare mera restriktiva med att lägga ut bilder och information om sig själva på nätet. Samtidigt är dessa barn utsatta för kränkningar på nätet i en betydligt större omfattning än genomsnittet. Det finns också undersökningar som visar att barn med intellektuella funktionsnedsättningar i större utsträckning blir lurade och sexuellt utnyttjade på nätet.¹¹ Deras funktionsnedsättningar kan utnyttjas av personer som utövar sexuell utpressning på barn för att till exempel få nakenbilder skickade till sig. I ovan nämnda studie lyfter Statens medieråd att det behövs mer kunskap om förutsättningarna för barn med funktionsnedsättningar samt vilka insatser som krävs för att denna grupp ska kunna delta i det samtida informationssamhället på samma villkor som andra.

9. Barnafriid och Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2017.

10. Medieanvändningen bland unga med intellektuell funktionsnedsättning, Statens medieråd, 2018.

11. Papers of Social Pedagogy, 2018.

Skam, skuld och rädsla

Oavsett om en bild har tagits frivilligt i en relation och sedan spridits utan samtycke eller om den är tagen under hot och utpressning, så framkallar den likartade känslor. Många barn och unga vittnar om känslor såsom skam, skuld, ångest och rädsla för vad som ska hända med bilderna, och i vissa fall för att föräldrarna ska få reda på vad som hänt. Studier såsom Barnafrid (2017) och Spirto (2015) visar att när bilderna är tagna av barnet självt så ökar känslan av medansvar och därmed skuld och skam hos barnet.

En annan stark känsla som återkommer i flertalet undersökningar är känslan av maktlöshet, då spridningen av bilden är bortom barnets kontroll. Det är mycket svårt att försäkra sig om att en bild som spridits på nätet är borttagen överallt. Detta leder till en oro kring vilka som har sett bilden och vilka som kan komma att se den i framtiden, något som i sin tur gör att kränkningen aldrig får ett självklart avslut. Av denna anledning drabbas de barn som utsatts för ett sexualbrott som dokumenterats och spridits på nätet mycket hårt – ibland med livslånga konsekvenser som följd.¹²

De flesta barn och unga vi pratade med i våra workshops berättade framförallt för sina vänner, i den mån de berättade om något hänt. Få berättade för sina föräldrar och än färre för polisen. Många uttryckte en uppgivenhet för polisens möjlighet att göra något. På fråga om vad man kan göra om en bild används eller sprids på ett sätt som inte var tänkt svarar en pojke *”inte polisen, det skulle ta jättelång tid, ett år”*, då skulle man få svaret *”vi kan inte göra något”*.

Därför påverkar sexuella övergrepp på nätet barns psykiska hälsa

Skuld

Känner att det är deras fel

Skam

Känner sig lurade

Svek

Upplever att de svikit sina nära, så som mamma och pappa

Hot

Upplever sig hotade av förövaren

Rädsla

Rädd för vad som ska hända med bilderna/filmerna

Oro

Upplever oro för vem som vet och vem som sett materialet

Oändlighet

Övergreppet fortsätter för alltid

Figur från rapporten: Barn utsatta för sexuella övergrepp på nätet, Linda Jonsson och Carl Göran Svedin, 2017.

KUMLAFALLET

Den 8:e mars 2013 tog en 13-årig flicka i Kumla sitt liv genom att hoppa framför ett tåg. Hon hade haft kontakt med vad hon trodde var en ung kille på nätet som förmått henne att posera sexuellt och onanera framför en webbkamera. Killen, som i själva verket var 44 år och tränare i ett flickidrottslag, började hota att sprida filmen av flickan till hennes föräldrar, handbollstränare och lärare om hon inte fortsatte att skicka bilder och filmer. Flickan såg ingen annan utväg än att ta sitt

eget liv. När polisen offentliggjorde det alias som förövaren använt sig av var det ett flertal flickor som hörde av sig för att berätta att de utsatts för liknande övergrepp av mannen.

Mannen dömdes i hovrätten till tre och ett halvt års fängelse för grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt sexuellt övergrepp mot barn, ofredande, sexuellt ofredande, försök till grovt utnyttjande av barn för sexuell posering och barnpornografibrott.¹³

12. Barnafrid och Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2017 och Spirto, 2015.

13. Göta hovrätt, mål nr. B 3104-13.

Juridiska konsekvenser

Förutom de psykologiska konsekvenserna av spridning av sexuella bilder på barn och unga, finns det också juridiska konsekvenser.

Att skyddas mot sexuell exploatering är en mänsklig rättighet. I barnkonventionen finns en rad åtaganden som staten har en skyldighet att vidta för att skydda barn mot alla former av sexuella övergrepp. Även när det handlar om bilder och filmer som barn har tagit på sig själva är det viktigt att understryka att det aldrig är barnets fel när bilderna sedan sprids utan samtycke. Vi vuxna måste avlasta barnet från skam och skuld.

Den som sprider bilden eller filmen kan också vara ett barn – som då kan göra sig skyldig till en brottslig handling. Vi har noterat att det saknas kunskap om detta, särskilt hos barn och unga själva. I detta avsnitt går vi därför igenom den lagstiftning som kan komma att aktualiseras vid egenproducerade bilder och filmer på barn och unga.

Är det olagligt att ta bilder på sig själv?

Det är inte olagligt att filma eller ta bilder på sexuella handlingar på sig själv eller andra om samtliga inblandade är med på det och om de är någorlunda jämnåriga. Det är heller inte olagligt att spara dessa bilder eller filmer. Däremot kan det bli fråga om brott om man sprider bilden vidare, om bilden föreställer någon annan än sig själv. Både den som sprider bilden och den som tar emot och tittar, eller innehar, bilden kan då anses ha begått ett så kallat barnpornografibrott.

Barnpornografibrottet

Dokumenterade sexuella övergrepp mot barn benämns i svensk lagstiftning som "barnpornografi", en term som ECPAT inte anser ger en rättvisande bild av vad brottet innebär. Att benämna brottet som pornografi ger det sexuella övergreppet

legitimitet och antyder delaktighet från barnets sida. Ett barn kan aldrig samtycka till sexuella övergrepp och produktion av bilder och filmer av sexuella övergrepp på barn är ett grovt brott mot barnet.

En bild är enligt lagens terminologi "barnpornografisk" om den visar ett *barn* och är *pornografisk*. Med *barn* avses en person vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller som, när det framgår av bilden/filmen och omständigheterna kring den, är under 18 år. Med *pornografisk* menas en bild eller film av en eller flera personer som gör något tydligt sexuellt eller om fokus är på könsorganen. Barnet på bilden behöver själv inte delta i några sexuella handlingar för att en bild ska anses vara barnpornografisk. Det är tillräckligt att barnet är med i en bild/film där vuxna utför sexuella handlingar eller en bild som visar en närbild på barnets könsorgan. Straffet för barnpornografibrottet är fängelse i högst två år. Om brottet är ringa är straffet böter eller fängelse i högst sex månader. Grovt barnpornografi- brott ger fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Brottsbalken 16:10 a §

Det är olagligt att:

- Skildra barn i pornografisk bild.
- Sprida, överlåta och tillgängliggöra en pornografisk bild av barn för någon annan.
- Köpa eller sälja en pornografisk bild av barn.
- Förmedla kontakt mellan köpare och säljare av pornografiska bilder av
- Inneha en pornografisk bild av barn eller titta på en sådan bild.

Operation Umbrella – två brottsoffer, 1000 gärningsmän

År 2018 inleddes Operation Umbrella, ett ärende i Danmark som kom att visa på risken med att dela integritetskänsliga bilder – både för den vars bild sprids men också för den som delar bilden. Drygt 1000 barn och ungdomar delade en video i vilken två 15-åringar hade sex med varandra. Filmen delades på Facebooks chattfunktion Messenger. Nyligen prövade Högsta domstolen i Danmark¹⁴ ett av alla ärenden som Operation Umbrella innefattar. Domstolen skulle avgöra om en 17-åring begick ett barnpornografibrott när han delade filmen med de två 15-åringarna på sociala medier. Frågan om den tilltalade hade insett att personerna i filmen var under 18 år var av avgörande betydelse för bedömningen om han gjort sig skyldig till ”bara” ett integritetskränkande brott eller om han också skulle dömas för barnpornografibrott. Domstolens slutsats var att han gjort sig skyldig till barnpornografibrott och han dömdes till ett fängelsestraff på 40 dagar samt till att betala skadestånd till målsägandena. 17-åringen, som har hunnit fylla 20 år, arbetar som lärarassistent på en skola. I och med domen är det osäkert om han kommer att få arbeta med barn i fortsättningen. En barnpornografidom kan resultera i ett förbud mot att arbeta med barn.

Den 15-åriga flickan i videon mår mycket psykiskt dåligt. Hon har fått byta skola flera gånger, då elever känt till videon och hängit ut henne på sociala medier. Hon lider av posttraumatiskt stressyndrom och ångest.¹⁵

Det här fallet illustrerar konsekvenserna för både målsägandena och för de ungdomar som spridit filmen. Även om de flesta som delat filmen är väl medvetna om att det kan få stora konsekvenser för brottsoffret så vet inte alla att det är straffbart. Fallet visar också att en person som döms för barnpornografibrott inte nödvändigtvis måste ha ett sexuellt intresse för barn, men att konsekvenserna ändå blir desamma. I detta fall kan straffet för 17-åringen komma att innebära att han inte får arbeta med barn i sitt yrkesliv.

14. Højesterets dom afsagt fredag den 11 januar 2019.

15. <https://www.berlingske.dk/samfund/hoejesteret-om-proevesag-i-umbrella-ja-det-er-delning-af-boerneporno-0> (hämtad 2019-02-25) och <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/over-1-000-unga-misstanks-for-barnporrbrott> (hämtad 2019-02-04).

Förtal och olaga integritetsintrång

Även om en bild eller film inte är barnpornografisk kan den vara olaglig att sprida. Att sprida en nakenbild på någon kan utgöra förtal eller olaga integritetsintrång. Det senare brottet infördes den 1 januari 2018 och gör det olagligt att göra intrång i någon annans privatliv genom att sprida integritetskänsliga bilder, till exempel nakenbilder. För att det ska vara fråga om ett brott krävs det att syftet med spridningen är att skada den som bilden föreställer.

Bilder och filmer som tas under hot, utpressning eller tvång

Om en vuxen förmår ett barn att ta bilder och filmer på sig själv framför webbkamera, så kallat ofrivilligt egenproducerat material, kan ett flertal brott aktualiseras:

- våldtäkt mot barn
- sexuellt utnyttjande av barn
- utnyttjande av barn för sexuell posering
- sexuellt ofredande
- barnpornografibrott
- olaga hot

Tonåring som spred nakenbild på klasskompis dömdes för olaga integritetsintrång

En höstdag 2015 la en flicka ut en bild på sin nakna överkropp på Instagram. Ansiktet var inte dolt på bilden. Flickan tog bort bilden 40 minuter senare, efter att en kompis hade berättat för sin mamma om bilden. Bilden hann spridas till ett 30-tal personer. I mars 2018 lade en före detta klasskompis till flickan ut bilden på Snapchat, med övertäckt ansikte. Bilden publicerades utan flickans samtycke

och hann visas för drygt 20 personer. Detta polisanmälades och ledde till en domstolsprövning. Tingsrätten ansåg att bilden var integritetskänslig och medförde skada för målsäganden och dömde klasskompisen för olaga integritetsintrång till 30 dagsböter. Hon dömdes också till att betala ett skadestånd till målsäganden.¹⁶

Operation Relapse – våldtäkt online

I april 2018 dömdes en man från Uppsala för att ha förmått 27 barn i olika länder att begå grova sexuella handlingar på sig själva. Han sökte sig specifikt till unga flickor. Gärningsmannens strategi var densamma i samtliga fall. Han agerade snabbt och effektivt genom att leta upp profilbilder på barn på sociala medier. På bilderna skrev han hotfulla texter som uppmanade till att hitta, våldta och döda barnet och barnets familj. Sedan tog han, via en rad olika chattforum, systematisk kontakt med de barn han hade profilbild på. Tidigt i denna kontakt hotade han barnet att följa hans instruktioner – i annat fall skulle profilbilden publiceras på något han kallade för ”porn and rape sites”. Genom dessa

hot förmådde han barn att framför en webbkamera posera sexuellt och begå grova sexuella handlingar på sig själva, på andra barn, samt på djur. Utöver att gärningsmannen gav löpande instruktioner till barnet samt tittade på övergreppen i realtid, så dokumenterade han dem genom att spela in dem. Totalt ansåg hovrätten att gärningsmannen gjort sig skyldig till fyra fall av våldtäkt, tolv fall av våldtäkt mot barn och fyra fall av grov våldtäkt mot barn.¹⁷ Detta fall är historiskt på så sätt att det är det första fallet där övergrepp som skett via nätet har rubricerats som våldtäkt – trots att gärningsmannen och brottsoffret aldrig fysiskt befunnit sig i samma rum.

16. Eskilstuna tingsrätt, mål nr. B 1984-18.

17. Svea hovrätt, mål nr. B 11734-17.

Tips och råd

Att höra och läsa om internetrelaterade sexualbrott mot barn kan väcka oro och obehag. Lika oroväckande är tanken på att ens eget barn kanske skickar nakenbilder till någon annan. En vanlig reaktion hos vuxna är en vilja att förbjuda barnet från att använda internet. Det är ingen bra lösning, internet är en viktig plats för barn och unga. Om barnet har anledning att tro att den vuxna kommer att bli arg så kommer barnet förmodligen inte att berätta om något händer.

"Jag tror att mamma och pappa, jag tror att det är dom som bestämmer hur mycket vi kan berätta för dom, för dom lägger ju upp sin egen mur /.../ säg att en förälder får reda på att en kompis har spridit [en nakenbild] och så säger föräldern "hur vågade hon"! Då märker man ju, det är så här föräldern tänker om de här frågorna. Så även när det kommer till andra personer så ska dom vara förstående. Då skulle jag förstå att mina föräldrar inte tycker om det här. Så om det skulle hända mig så skulle de inte förstå". Flicka, gymnasiet

Det är viktigt att komma ihåg att barn och unga många gånger redan har egna strategier för att surfa säkert - såsom att blocka, anmäla och ta hjälp av en kompis eller en vuxen om något händer.

"En tjejkompis till oss fick i fyran en [naken] bild, då svarade vi och låtsades att vi var hennes 20-åriga storebrorsa och sa att ni borde lägga ned. Vi låtsades att vi var äldre och då blev de rädda". Pojke, åk. 7.

Du som vuxen är viktig

Du som vuxen kan vara vägen ut för ett barn som farit illa, eller riskerar att fara illa, på nätet. För att vara det är det några saker som kan vara bra att tänka på. Nedanstående tips och råd till föräldrar och andra vuxna är baserade på de intervjuer ECPAT Sverige genomfört med barn och unga, samt med stöd i tidigare forskning.

Hur kan jag ta del av barnets liv på nätet?

- Skaffa kunskap om barnets liv på nätet, fråga och var intresserad på samma sätt som när det gäller barnets andra aktiviteter. Visa respekt och var inte dömande.
- Förbjud inte eller hota med att barnet inte får använda internet. Prata istället om hur man undviker risker och vad man ska göra om något händer.
- Prata på barnets villkor och lyssna till punkt. För en del unga är delandet av nakenbilder en naturlig aktivitet, prata med barnet om varför det är så och vilka risker det medför.

Vad gör jag om något redan har hänt?

• Avlasta barnet från skammen

Om någon delar barnets bild utan samtycke, eller om barnet råkar ut för andra negativa konsekvenser av att dela naken-bilder: stötta barnet genom att vara lugn och närvarande. Döm inte, utan avlasta istället barnet från skammen. Det är aldrig barnets fel.

• Anmäl olämpligt innehåll

På de flesta webbsidor finns det olika sätt att anmäla/rapportera olämpligt innehåll. Om en bild har spridits på olika sidor är det bra att hjälpa barnet att anmäla innehållet på respektive sida så att materialet kan tas ned.

• Polisanmäl vid misstanke om brott

En polisanmälan kan dels leda till att kränkningen som barnet utsatts för utreds, dels till att andra barn i liknande situation upptäcks och får hjälp. En förövare utsätter ofta flera samtidigt. Hjälp barnet att samla bevis genom att ta skärmdumpar, spara sms, e-post med mera. Även om det alltid är bäst att anmäla direkt till polis så är det ett alternativ att tipsa till ECPAT Hotline på www.ecpathotline.se. Glöm då inte att bifoga kontaktuppgifter.

Hur ska föräldrar/lärare/vuxna göra om barnet berättar?

Svar från flicka, åk 7:

"Inte göra stor grej av det! Ta det som det kommer och berätta att det inte var ditt fel. Inte göra värsta grejen med massa inblandade. Då blir man stressad och får massa skuld känslor. För det man gjort typ".

Statistik ECPAT Hotline 2018

ECPAT Hotline är en webbaserad anmälningssida som tar emot tips på alla former av sexuell exploatering av barn.

Det kan vara:

- Dokumenterade sexuella övergrepp på barn, det som i lagen missvisande kallas barnpornografi.
- Groomingbrott, när en vuxen person tar kontakt med ett barn i syfte att begå ett sexuellt övergrepp.
- Förövare som rest inom landet eller utomlands för att begå sexuella övergrepp på barn.
- Människohandel med barn för sexuella ändamål och utnyttjande av barn för köp av sexuell handling.

ECPAT Hotline tar emot tips från allmänheten och från hotlines i andra länder genom organisationen INHOPE. Tipsen granskas och skickas i relevanta fall vidare till svensk polis eller hotline i annat land samt Interpol.

INHOPE

ECPAT Hotline är medlem i INHOPE, en paraplyorganisation för hotlines som arbetar mot sexuella övergrepp på barn på nätet. INHOPEs uppdrag är att stödja och utveckla arbetet i dessa hotlines, att stärka de internationella insatserna i kampen mot sexuell exploatering av barn genom samverkan mellan organisationer, myndigheter och näringsliv. Bland INHOPEs partners finns därför bland annat Google, Twitter, Facebook, Microsoft, Interpol och Europol. INHOPE utbildar och certifierar de enskilda hotlineanalytikerna i varje enskilt land.

Samarbetet med Interpol

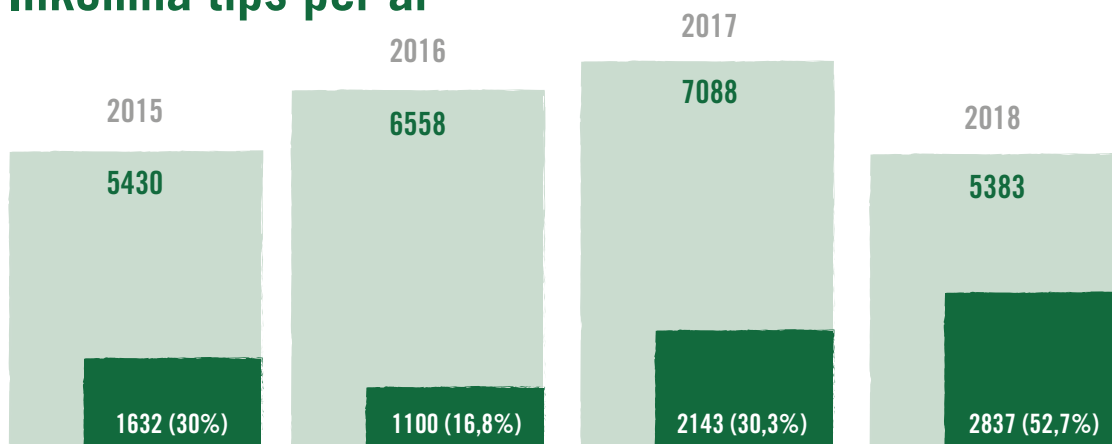
Allt granskat material klassificeras och laddas upp i Interpols databas ICSE. Genom detta samarbete, som inkluderar de flesta av de hotlines som är anslutna till INHOPE, får Interpol stora mängder tidigare okända skildringar av sexuella övergrepp på barn, vilket medför att fler barn kan identifieras. På det sättet medverkar ECPAT Hotline aktivt i arbetet med att identifiera barnet i övergreppsmaterialet, oavsett var i världen barnet befinner sig.

Syftet med ECPAT Hotline

Syftet med ECPAT Hotline är att vara en del av en global sektor-överskridande samverkan mot sexuell exploatering av barn, som medför att:

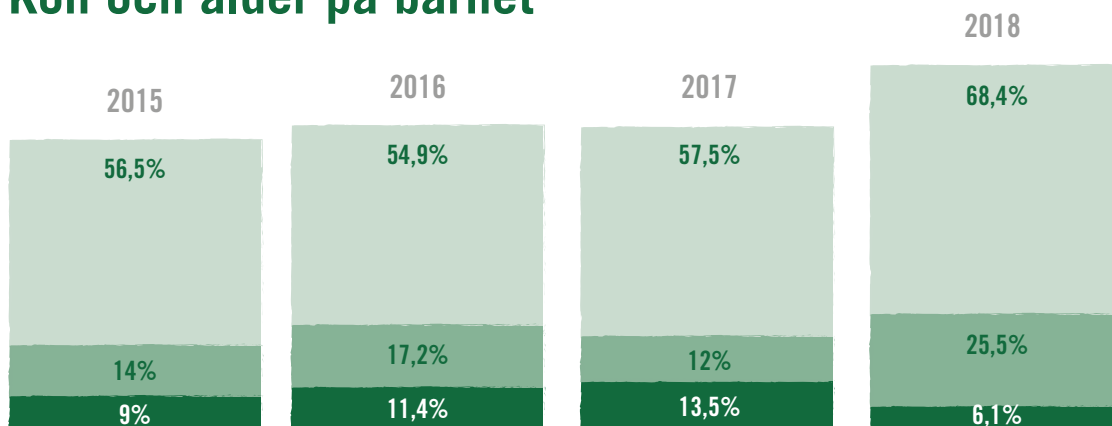
- Fler barn som utsatts för sexuella övergrepp kan identifieras.
- Övergreppsmaterial hamnar direkt hos polis eller hotline i rätt land.
- Publicerat övergreppsmaterial på publika webbsidor tas snabbt ned.
- Allmänheten kan anmäla anonymt.
- Lönsamheten och åtkomsten till övergreppsmaterial minskar.

Inkomna tips per år

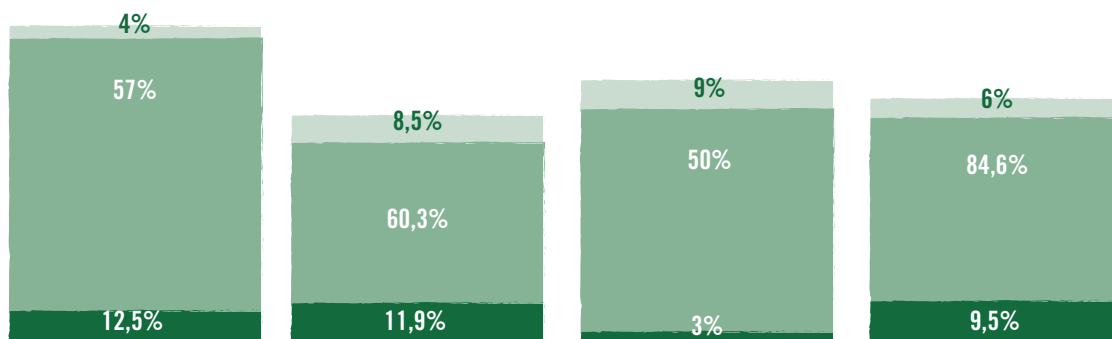

● Andel tips som ECPAT Hotline kunde hantera (övriga tips innehöll t.ex. lagligt innehåll, eller var redan nedtagna)

Kön och ålder på barnet

● Flicka ● Pojke ● Både flicka och pojke

● Spädbarn ● Förpubertal ● Pubertetsutvecklad

I de fall där summan inte blir 100% för ett år är mellanskillnaden material där ålder eller kön inte gick att avgöra.

Hit kan du vända dig om du behöver stöd eller mer information

BRIS

Telefon för barn: 116 111
Telefon för vuxna: 077 150 50 50
www.bris.se

RÄDDA BARNEN

Stödlinje: 0200 77 88 20
Föräldratelefon: 020 786 786
Föräldramail: foraldrar@rb.se

UNGDOMSMOTTAGNING PÅ NÄTET

Om sex, hälsa och relationer – en sida för dig
mellan 13-25 år: www.umo.se

BROTTSOFFERJOUREN UNGA BROTTSOFFER

www.ungaboj.se

1000 MÖJLIGHETER

är en ungdomsjour i Stockholm med
chattverksamhet: www.1000mojligheter.se

KILLFRÅGOR

är en webbplats där de som är eller identifierar sig
som killar kan diskutera och chatta:
www.killfragor.se

TJEJJOUREN

är en webbplats där de som är eller identifierar sig
som tjejer kan diskutera och chatta:
www.tjejjouren.se

Mer information finns här:

BRIS, HANDBOK FÖR NÄTFÖRÄLDRAR:

www.natforaldrar.se

RÄDDA BARNEN, HANDBOK STOPP! MIN KROPP!

[www.raddabarnen.se/rad-och-kunskap/foralder/
stopp-min-kropp](http://www.raddabarnen.se/rad-och-kunskap/foralder/stopp-min-kropp)

ALLMÄNNA BARNHUSET

www.dagsattprataom.se

SURFA LUGNT

www.surfalugnt.se

SÄKRA VARJE UNGE

www.foretagtillsammans.se

INTERNETFORSKAREN ELZA DUNKELS FÖRE- LÄSNING OM UNGAS SÄKERHET PÅ NÄTET

www.kulturer.net

Källor

Frederiksen Per m.fl., When sharing is not caring, Red Barnet Denmark, 2018.

Graversen Mathilde, Højesteret om prøvesag i Umbrella: Ja, det er deling af børneporno, 2019-01-11. <https://www.berlingske.dk/samfund/hojesteret-om-proevesag-i-umbrella-ja-det-er-deling-af-boer neporno-0> (hämtad 2019-02-25).

Hårdänge Sofia, Tonåring döms för att ha spridit nakenbild på klasskamrat, 2018-12-15. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/sormland/tonarstjej-doms-for-att-ha-spridit-nakenbild-pa-klasskamrat> (hämtad 2019-01-23).

Jonsson Linda m.fl., Young people who produce and send nude images: Context, motivation and consequences. Spirto, 2015.

Jonsson Linda, Svedin Carl-Göran, Barn utsatta för sexuella övergrepp på nätet, Barnafrid och Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2017.

Löfgren-Mårtensson m.fl., H@ssles and Hopes on the Internet: What professionals Have Encountered in Dealing with Internet Use and Sexuality among Youths with Intellectual Disabilities. Papers of Social Pedagogy 1/8, 2018.

Medieanvändningen bland unga med intellektuell funktionsnedsättning, Statens medieråd, 2018.

Project deSHAME, Young people's experience of online sexual harassment, 2017.

Schillaci Maria, #Nätsmart, Tips och råd för att förebygga sexuella övergrepp mot barn på internet, Rädda Barnen, 2015 (informationsfolder).

TT, Över 1000 unga misstänks för barnporrbrott i Danmark, 2018-01-15. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/over-1-000-unga-misstanks-for-barnporrbrott> (hämtad 2019-02-04).

Wandel Rebecca m.fl., Når børn og unge deler intime billeder på nettet. Red Barnet Denmark m.fl., 2016.

Wolak Janis and Finkelhor David, Sexting: A typology. University of New Hampshire Scholar's Repository: Crimes Against Children Research Centre, 2011.

Rättspraxis

Eskilstuna tingsrätt, mål nr. B 1984-18.

Göta hovrätt, mål nr. B 3104-13.

Højesterets dom afsagt fredag den 11 januar 2019.

Svea hovrätt, mål nr. B 11734-17.

@ECPATSverige

Sankt Göransgatan 66
SE - 112 33 Stockholm
+46(0) 8 598 920 00
info@ecpat.se

www.ecpat.se
www.ecpathotline.se

